અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

મૈનુદ્દીન અબ્દુલ સત્તાર શેખ

વિરુદ્ધ

વિજય ડી. સાલ્વી

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૪૭૨/૨૦૦૯)

૦૬ જુલાઈ, ૨૦૧૫

[પિનાકી ચંદ્ર ઘોષ અને ઉદય ઉમેશ લલિત, ન્યાયમૂર્તિઓ]

નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧:

કલમ ૧૩૮ – ચેક અનાદર થવા બાબત – જવાબદારી – અપીલકર્તાએ કંપની દ્વારા વિકસાવવા માટે પ્રસ્તાવિત ફ્લેટ બુક કરાવ્યો અને કંપનીના ડિરેક્ટર–સામાવાળાને ચેક આપ્યો – પ્રોજેક્ટ સફળ ન થયો – સામાવાળાએ બુકિંગની રકમ પરત કરવા માટે પોતાના બેંકર પાસે રાખેલા ખાતામાંથી અપીલકર્તાની તરફેણમાં તે જ રકમનો ચેક લખી આપ્યો – સદર ચેકનો અનાદર થયો – અપીલકર્તાએ સામાવાળા વિરુદ્ધ કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી

– ટ્રાયલ કોર્ટે એ આધારે સામાવાળાને નિર્દોષ છોડ્યો કે કંપનીને પક્ષકાર બનાવવામાં આવી ન હતી અને સામાવાળાને તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં આરોપી બનાવવામાં આવ્યો હોવાથી, તે કંપની વતી ચૂકવણી કરવા માટે જવાબદાર નથી – હાઇકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમને માન્ય રાખ્યો – અપીલ પર, ઠેરવેલ કે: કલમ ૧૩૮ મુજબ, જે વ્યક્તિ પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવતા ખાતા પર ચૂકવણી મેળવનારને ચૂકવણી કરવા માટે ચેક લખે છે તે એકલી જ જવાબદારી આકર્ષિત કરે છે – જે અન્વયે સામાવાળો ચેક લખનાર હોવાથી, જ્યારે કંપનીને ફરિયાદમાં પક્ષકાર બનાવવામાં ન આવી હોય ત્યારે પણ તે તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં જવાબદાર ઠરે છે.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદારી આકર્ષિત કરવા માટેની આવશ્યકતાઓ એ છે કે જે વ્યક્તિને જવાબદાર ઠેરવવાની હોય તે ચેક લખનાર હોવી જોઈએ અને તેણે કોઈપણ દેવા અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક ચૂકવણી માટે તે ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને કોઈપણ રકમની ચૂકવણી કરવા માટે બેંકર પાસે પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવતા બેંક ખાતા પર ચેક લખેલો હોવો જોઈએ. વર્તમાન કેસમાં, આ એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે ચેક લખનાર સામાવાળો હતો, જેણે બુકિંગની રકમ પરત કરવા માટે પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવતા બેંક ખાતા પર ચેક લખ્યો હતો. તેથી, તે ચેક લખનાર હતો. કલમ ૧૩૮ હેઠળની જવાબદારી વિશે, જ્યાં

કંપનીના કર્મચારી દ્વારા તેના વ્યક્તિગત ખાતા પર લખવામાં આવેલો ચેક હોય, ભલે તે કંપની અને તેના ડિરેક્ટરોના લેણાં ચૂકવવા માટે હોય, તો પણ કંપની અને તેના ડિરેક્ટરોને કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. જોગવાઈના કડક અર્થઘટન પ્રમાણે, ચેક લખનાર જે વર્તમાન કેસમાં સામાવાળો છે, તે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદાર છે. વર્તમાન કેસમાં સામાવાળો જે હોદ્દો ધરાવતો હતો તેના સંદર્ભમાં, નોટિસ કે ફરિયાદમાં કંપનીનું નામ ન હોવા છતાં પણ સામાવાળાને નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદાર ઠેરવવો જોઈએ. અપીલકર્તા માટે તે સાબિત કરવાની કોઈ જરૂરિયાત ન હતી કે સદર સામાવાળો તે જે હોદ્દો ધરાવતો હતો તેના આધારે કંપનીની બાબતોનો પ્રભારી હતો. [પેરા ૯ થી ૧૩] [૧૦૩૮– ડી– જી; ૧૦૩૯– સી– ડી; ૧૦૪૦– ડી– એફ]

પી. જે. એગ્રો ટેક લિમિટેડ અને અન્ય વિ. વોટર બેઝ લિમિટેડ ૨૦૧૦ (૯) એસ.સી.આર. ૧૧૯ : (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૪૬; નેશનલ સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કોર્પોરેશન લિ. વિ. હરમીત સિંહ પેન્ટલ અને અન્ય ૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૮૦૫ : (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૩૩૦; આર. વિજયન વિ. બેબી અને અન્ય ૨૦૧૨ (૧૪) એસ.સી.આર. ૭૧૨ : (૨૦૧૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૬૦ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કેસ કાયદા સંદર્ભ

૨૦૧૦ (૯) એસ.સી.આર. ૧૧૯	**આધાર રાખવામાં આવ્યો**	**પેરા ૧૦**
૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૮૦૫	**આધાર રાખવામાં આવ્યો**	**પેરા ૧૨**
૨૦૧૨ (૧૪) એસ.સી.આર. ૭૧૨	**આધાર રાખવામાં આવ્યો**	**પેરા ૧૪**

ફોજદારી અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર :

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૪૭૨/૨૦૦૯

મુંબઈ ખાતેની હાઇકોર્ટની ફોજદારી અરજી નં. ૬૪૬/૨૦૦૬ માં તારીખ ૦૯/૧૦/૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

અપીલકર્તા વતી જતિન ઝવેરી, નીલ કમલ મિશ્રા.

સામાવાળા વતી મનીષ મોહન, પૂજા સરકાર, ઉગ્રા શંકર પ્રસાદ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ પિનાકી ચંદ્ર ઘોષ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. આ અપીલ, વિશેષ પરવાનગી દ્વારા, મુંબઈ ખાતેની હાઇકોર્ટ દ્વારા ફોજદારી અરજી નં. ૬૪૬/૨૦૦૬ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૯/૧૦/૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમ વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા હાઇકોર્ટે અહીંના અપીલકર્તાને ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા વિરુદ્ધ અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કર્યો છે.

૨. આ અપીલના નિકાલ માટે જરૂરી ટૂંકી હકીકતો એવી છે કે વર્ષ ૧૯૯૯ માં, અપીલકર્તાએ આરોપી–સામાવાળા મારફતે મેસર્સ સાલ્વી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ દ્વારા વિકસાવવા માટે પ્રસ્તાવિત ખારઘર પ્રોજેક્ટમાં એક ફ્લેટ રૂપિયા ૭૪,૨૦૦/– ની ચૂકવણી કરીને બુક કરાવ્યો હતો. સદર રકમની સ્વીકૃતિમાં, આરોપી સામાવાળાએ અપીલકર્તાને અનુક્રમે રૂપિયા ૫૯,૦૦૦/– અને રૂપિયા ૧૪,૨૦૦/– ની બે રસીદો આપી હતી. વર્ષ ૨૦૦૩ સુધીમાં, અપીલકર્તા દ્વારા આક્ષેપ કરાયા મુજબ, સામાવાળાનો ઉપરોક્ત પ્રોજેક્ટ સફળ થયો ન હતો. ઘણી સમજાવટ પછી, આરોપી સામાવાળાએ સદર બુકિંગની રકમ પરત કરવા માટે પોતાના બેંકર પાસે રાખેલા ખાતામાંથી અપીલકર્તાની તરફેણમાં રૂપિયા ૭૪,૨૦૦/– નો ચેક નં. ૦૭૫૦૭૩ લખી આપ્યો હતો. આ ચેક સામાવાળા દ્વારા પોતાની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં લખવામાં આવ્યો હતો અને મેસર્સ સાલ્વી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડના ડિરેક્ટર તરીકે અથવા સાલ્વી બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સના માલિક તરીકેની ક્ષમતામાં લખવામાં આવ્યો ન હતો. જ્યારે અપીલકર્તાએ સદર ચેક તારીખ ૦૧/૦૮/૨૦૦૩ ના રોજ પોતાની બેંકમાં વસૂલાત માટે રજૂ કર્યો, ત્યારે તે ચૂકવણી વિના પરત આવ્યો. આથી, અપીલકર્તાએ પોતાના વકીલ મારફતે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ (જે હવે પછી "એન.આઈ. એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૩૮(બી) હેઠળ તારીખ ૨૫/૦૮/૨૦૦૩ ના રોજ સામાવાળાને માંગણી નોટિસ મોકલી હતી. આરોપી સામાવાળો માંગણી નોટિસના ૧૫ દિવસની અંદર રકમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જતાં, અપીલકર્તાએ એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ

ફરિયાદ દાખલ કરી હતી.

૩. અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલી ઉપરોક્ત ફરિયાદ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, ૩૩મી કોર્ટ, બેલાર્ડ પિયર, મુંબઈ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી, અને ફોજદારી કેસ નં. ૫૧૯૪/૨૦૦૩ માં પસાર કરાયેલા પોતાના તારીખ ૧૫/૧૨/૨૦૦૫ ના હુકમ દ્વારા મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટે સામાવાળાને નિર્દોષ છોડ્યો હતો. સામાવાળાને નિર્દોષ છોડવા માટે આપવામાં આવેલા કારણો એ હતા કે કંપની મેસર્સ સાલ્વી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડને આરોપી બનાવવામાં આવી ન હતી અને તેના બદલે સામાવાળાને તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં આરોપી બનાવવામાં આવ્યો હતો. ચેક સંપૂર્ણ અથવા આંશિક જવાબદારીની ચૂકવણી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં કારણ કે તે જવાબદારી કરતાં વધુ હતો. વધુમાં, એ સાબિત થયું ન હતું કે સામાવાળો મેસર્સ સાલ્વી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વતી ચૂકવણી કરવા માટે જવાબદાર વ્યક્તિ હતો.

૪. મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ બોમ્બે હાઇકોર્ટ સમક્ષ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ અપીલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજી સાથે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮(૪) હેઠળ ફોજદારી અરજી નં. ૬૪૬/૨૦૦૬ દાખલ કરી હતી. હાઇકોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા સદર અરજી એ આધારે ફગાવી દીધી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે તેના હુકમમાં આપેલા કારણો પર પુનર્વિચાર કરવાની કોઈ જરૂર નથી.

૫. અપીલકર્તા આથી અમારી સમક્ષ ઉપસ્થિત છે. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે આ અપીલમાં નીચે મુજબના કારણો રજૂ કર્યા છે. વિદ્વાન વકીલ રજૂઆત કરે છે કે નીચેની કોર્ટો એ સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે કે એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ, ચેક લખનાર વ્યક્તિ જ એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુના માટે શિક્ષાપાત્ર બને છે. વધુમાં, નીચેની કોર્ટો એ સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે કે વર્તમાન બાબતમાં પ્રશ્નગત ચેક સામાવાળા દ્વારા લખવામાં આવ્યો હતો અને તે કંપની દ્વારા લખવામાં આવ્યો ન હતો જેના સામાવાળા મેનેજિંગ ડિરેક્ટર છે. ચેક તેના દ્વારા પોતાની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં પોતાના બેંકર પાસે રાખેલા ખાતા પર લખવામાં આવ્યો હતો. નીચેની કોર્ટોએ ખોટો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮(બી) હેઠળની નોટિસો કંપનીના તમામ ડિરેક્ટરોને મોકલવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે આવો નિષ્કર્ષ કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થિત નથી કારણ કે રેકોર્ડ પર માત્ર એક જ એકનોલેજમેન્ટ કાર્ડ છે, જે સામાવાળા દ્વારા એક્ટની કલમ ૧૩૮(બી) હેઠળની નોટિસ મળ્યાનું દર્શાવે છે. નીચેની કોર્ટોએ એ ધ્યાનમાં ન લીધું કે આરોપી સામાવાળાએ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૧૩ હેઠળના પોતાના નિવેદનમાં સ્વીકાર્યું હતું કે તેને બાના પેટે રૂપિયા ૭૪,૨૦૦/– ચૂકવવામાં આવ્યા હતા અને તેણે તે માટે રસીદ આપી હતી અને તેથી સામાવાળાની એ દલીલમાં કોઈ તથ્ય નથી કે રૂપિયા ૭૪,૨૦૦/– નો ચેક સંપૂર્ણ કે આંશિક જવાબદારી ચૂકવવા માટે જારી કરવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં, કારણ કે તે જવાબદારી કરતાં વધુ હતો.

૬. મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, ૩૩મી કોર્ટ, બેલાર્ડ પિયર, મુંબઈની કોર્ટમાં સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા લેવામાં આવેલી દલીલ એ હતી કે કંપનીને કેસમાં આરોપી બનાવવામાં આવી નથી. એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૪૧ મુજબ, જો કલમ ૧૩૮ હેઠળનો ગુનો કરનાર વ્યક્તિ કંપની હોય, તો ગુનો થયો તે સમયે જે દરેક વ્યક્તિ કંપનીનો પ્રભારી હતો અને કંપનીના વ્યવસાયના સંચાલન માટે કંપની પ્રત્યે જવાબદાર હતો, તેમજ કંપની પોતે પણ જવાબદાર રહેશે. ફરિયાદ અને સોગંદનામામાં મેસર્સ સાલ્વી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડને આરોપી બનાવવામાં આવી ન હતી. વધુમાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદમાં એવો કોઈ દાવો ન હતો કે આરોપી કંપનીની બાબતોનો પ્રભારી અને જવાબદાર વ્યક્તિ હતો. તે કેસમાં આરોપીનો ઉલ્લેખ સદર પ્રભારી વ્યક્તિ તરીકે કરવામાં આવ્યો હતો. વર્તમાન કેસમાં, આરોપી વિજય સાલ્વીને તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં આરોપી બનાવવામાં આવ્યો હતો.

૭. અમે પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, ૩૩મી કોર્ટ, બેલાર્ડ પિયર, મુંબઈ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનું અવલોકન કર્યું છે.

૮. અમારા અભિપ્રાય મુજબ, વર્તમાન કેસમાં સામેલ મુદ્દો એ છે કે જ્યારે કંપનીને ફરિયાદમાં પક્ષકાર બનાવવામાં આવી ન હોય ત્યારે સામાવાળાને તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં જવાબદાર ઠેરવી શકાય કે કેમ.

૯. એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ ના સામાન્ય વાંચન પરથી, સદર કલમ હેઠળ જવાબદારી આકર્ષિત કરવા માટે નીચે મુજબની આવશ્યકતાઓ પૂરી થવી જોઈએ. સૌથી પ્રથમ અને મુખ્ય એ છે કે જે વ્યક્તિને જવાબદાર ઠેરવવાની હોય તે ચેક લખનાર હોવી જોઈએ અને તેણે કોઈપણ દેવા અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક ચૂકવણી માટે તે ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને કોઈપણ રકમની ચૂકવણી કરવા માટે બેંકર પાસે પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવતા ખાતા પર ચેક લખેલો હોવો જોઈએ. અમે જોઈએ છીએ કે કલમના સામાન્ય લખાણ પરથી સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે જે વ્યક્તિ ચૂકવણી મેળવનારને ચૂકવણી કરવા માટે પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવતા ખાતા પર ચેક લખે છે, તે એકલી જ જવાબદારી આકર્ષિત કરે છે.

૧૦. વર્તમાન કેસમાં, આ એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે ચેક લખનાર સામાવાળો હતો, જેણે બુકિંગની રકમ પરત કરવા માટે પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવતા બેંક ખાતા પર રૂપિયા ૭૪,૨૦૦/– નો ચેક નં. ૦૭૫૦૭૩ લખ્યો હતો. તેથી, તે ચેક લખનાર હતો. અપીલકર્તાનો કેસ, એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ ની જોગવાઈ દ્વારા સમર્થિત હોવા ઉપરાંત, પી.જે. એગ્રો ટેક લિમિટેડ અને અન્ય વિ. વોટર બેઝ લિમિટેડ[1] ના ચુકાદાથી પણ સમર્થિત બને છે, જ્યાં આ કોર્ટે કલમ ૧૩૮ ના વ્યાપ અંગે ચર્ચા કરી છે અને ઠેરવેલ કે તે ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે કે તેની જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરવા માટે જે ચેક અનાદર થયો હોય તે વ્યક્તિ દ્વારા તેના બેંકર પાસે રાખેલા ખાતા પર અન્ય વ્યક્તિને તે ખાતામાંથી

1 (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૪૬

કોઈપણ દેવા અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક ચૂકવણી માટે કોઈપણ રકમ ચૂકવવા માટે લખાયેલો હોવો જોઈએ. માત્ર આવો ચેક જેનો અનાદર થાય છે તે જ ચેક લખનાર વિરુદ્ધ ઉપરોક્ત એક્ટની કલમ ૧૩૮ ની જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરશે.

૧૧. એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળની જવાબદારી વિશે, જ્યાં અપીલકર્તા કંપનીના કર્મચારી દ્વારા તેના વ્યક્તિગત ખાતા પર લખવામાં આવેલો ચેક હોય, ભલે તે અપીલકર્તા કંપની અને તેના ડિરેક્ટરોના લેણાં ચૂકવવા માટે હોય, તો પણ અપીલકર્તા કંપની અને તેના ડિરેક્ટરોને કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. આમ, અમે અવલોકન કરીએ છીએ કે ઉપરોક્ત કેસમાં, વ્યક્તિગત જવાબદારીને માન્ય રાખવામાં આવી હતી અને કંપની તેમજ તેના ડિરેક્ટરોને જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. તેની પાછળનો તર્ક એ હતો કે કલમ પોતે જ ચેક લખનારને જવાબદાર ઠેરવે છે અને અન્ય કોઈ વ્યક્તિને નહીં. આ કોર્ટે પી. જે. એગ્રો ટેક લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં નીચે મુજબ નોંધ્યું છે:

> **"ફોજદારી અથવા અર્ધ–ફોજદારી જોગવાઈના સંબંધમાં લેવાતા પગલાંનું ઉલ્લંઘન કરાયેલી જોગવાઈઓ સુસંગત રાખીને કડક અર્થઘટન કરવું જોઈએ. આવી બાબતોમાં કાર્યવાહી વ્યક્તિગત (ઇન પર્સનમ) હોય છે અને તેનો ઉપયોગ અન્ય કોઈ વ્યક્તિ પર ગુનો થોપવા માટે થઈ શકે નહીં, જે કાયદા હેઠળ આવો ગુનો કરવા માટે જવાબદાર ન હતી."**

(ભાર આપ્યો છે)

જોગવાઈના કડક અર્થઘટન પ્રમાણે, ચેક લખનાર જે વર્તમાન કેસમાં સામાવાળો છે, તે એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદાર છે.

૧૨. સામાવાળાએ એવી દલીલ રજૂ કરી છે કે ફરિયાદમાં અપીલકર્તાએ એવો દાવો કર્યો નથી કે આરોપી કંપનીની બાબતોનો પ્રભારી અને જવાબદાર વ્યક્તિ હતો. જો કે, સામાવાળો મેસર્સ સાલ્વી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડનો મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અને મેસર્સ સાલ્વી બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સનો એકમાત્ર માલિક હોવાથી, આ મુદ્દા પર ચોક્કસ દાવાની કોઈ જરૂર નથી. આ કોર્ટે ***નેશનલ સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. હરમીત સિંહ પેન્ટલ અને અન્ય*** [2] માં નીચે મુજબ ઠેરવેલ કે:

> પેરા ૩૯ (વી) "જો આરોપી મેનેજિંગ ડિરેક્ટર કે જોઈન્ટ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર હોય તો ફરિયાદમાં ચોક્કસ દાવો કરવાની જરૂર નથી અને તેઓ તેમના હોદ્દાના આધારે જ કાયદાકીય કાર્યવાહીને પાત્ર બને છે."

૧૩. આમ, વર્તમાન કેસમાં સામાવાળો જે હોદ્દો ધરાવતો હતો તેના સંદર્ભમાં, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે નોટિસ કે ફરિયાદમાં કંપનીનું નામ ન હોવા છતાં પણ સામાવાળાને એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ જવાબદાર ઠેરવવો જોઈએ. અપીલકર્તા માટે તે સાબિત કરવાની કોઈ જરૂરિયાત ન હતી કે

---

2 (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૩૩૦

સદર સામાવાળો તે જે હોદ્દો ધરાવતો હતો તેના આધારે કંપનીની બાબતોનો પ્રભારી હતો. આમ, અમે ઠેરવીએ છીએ કે સામાવાળો વિજય ડી. સાલ્વી એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુના માટે જવાબદાર છે.

૧૪. આ કોર્ટ દ્વારા આર. વિજયન વિ. બેબી અને અન્ય [3] માં સ્થાપિત કરાયેલો કાયદો નીચે મુજબ હતો:

> "એક્ટના પ્રકરણ ૧૭ ની જોગવાઈઓ વળતરના સ્વરૂપમાં નુકસાનની ભરપાઈ આપવા તરફ મજબૂત ઝુકાવ ધરાવતી હોવાથી, કોર્ટોએ, જ્યાં સુધી કોઈ ખાસ સંજોગો ન હોય ત્યાં સુધી, દોષિત ઠરાવવાના તમામ કેસોમાં સમાનરૂપે ચેકની રકમ કરતાં બમણી રકમ સુધીનો દંડ વસૂલવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ (ચેકની રકમ અને તેના પર વાર્ષિક ૯% ના સાદા વ્યાજને નુકસાનના વાજબી ક્વોન્ટમ તરીકે ધ્યાનમાં રાખીને) અને વળતર તરીકે આવી રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ. ચેકના અનાદરના કારણે થયેલા નુકસાનના સંબંધમાં પુનઃસ્થાપના દ્વારા વળતર ચૂકવવાનો નિર્દેશ વ્યવહારુ અને વાસ્તવિક હોવો જોઈએ, જેનો અર્થ માત્ર ચેકની રકમની ચૂકવણી જ નહીં પરંતુ તેના પર વાજબી દરે વ્યાજ પણ થાય છે. વિવિધ કોર્ટો દ્વારા સમાન કેસોના નિર્ણયમાં એકરૂપતા અને સુસંગતતા, માત્ર નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ તરીકે ચેકની વિશ્વસનીયતામાં જ વધારો કરતી નથી, પરંતુ ન્યાયની

---

3 (૨૦૧૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૬૦

કોર્ટોની વિશ્વસનીયતામાં પણ વધારો કરે છે."

તેથી, અમે ફરિયાદીને ચેકની રકમ કરતાં બમણી રકમ અને તેના પર વાર્ષિક ૯% ના સાદા વ્યાજ સુધીનું વળતર આપીએ છીએ. તદનુસાર, સામાવાળા વિજય ડી. સાલ્વીને એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુના માટે પાંચ મહિનાના સમયગાળા માટે સાદી કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. ચેકની રકમ રૂ. ૭૪,૨૦૦/– હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે સામાવાળા વિજય ડી. સાલ્વીને વાર્ષિક ૯% ના સાદા વ્યાજ સાથે રૂ. ૧,૪૮,૪૦૦/– (માત્ર એક લાખ અડતાલીસ હજાર ચારસો રૂપિયા) નું વળતર ફરિયાદી–અપીલકર્તાને ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીએ છીએ. સદર વળતરની ચૂકવણી કરવામાં કસૂર થયે, સામાવાળાએ છ મહિનાના સમયગાળા માટે સાદી કેદ ભોગવવી પડશે.

૧૫. તદનુસાર, આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલો વાદગ્રસ્ત હુકમ તેમજ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, ૩૩મી કોર્ટ, બેલાર્ડ પિયર, મુંબઈ દ્વારા પસાર કરાયેલો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે સામાવાળાને સજા ભોગવવા માટે તાત્કાલિક કસ્ટડીમાં લેવામાં આવશે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.